

VÅLER KOMMUNE

Budsjett 2019 -2022

Innholdsfortegnelse

Forord fra Rådmannen	4
1. Våler kommunes budsjett 2019	5
2. Vedtaksdel	6
2.1 Kommunestyrets vedtak i sak 18/1143, møte 10.12.2019	6
2.2 Økonomiske oversikter.....	7
2.2.1 Skjema 1A	7
2.2.2 Skjema 1B	8
2.2.3 Skjema 2A	8
2.2.4 Skjema 2B	9
3. Økonomiplan 2019 – 2022	10
3.1. Langsiktig økonomiplanlegging	10
3.2. Status og målsettinger.....	11
3.3 Sentrale elementer i økonomiplanen.....	12
3.3.1 Befolkningsutvikling/demografi	12
3.3.1 Lønns- og prisvekst	14
3.3.2 Pensjonsutgifter	14
3.3.3 Driftsinntekter og driftsutgifter	15
3.3.4 Brutto driftsresultat.....	16
3.3.5 Investeringer.....	16
3.3.6 Gjeld	17
3.3.7 Fond.....	18
3.4 Utvalgte saker.....	19
3.4.1 Utgiftsreduksjon mot Kommunegruppe 2	19
3.4.2 Haslemoen.....	19
3.1.1 Eiendomsskatt	19
3.1.2 Storskjæret	20
3.1.3 Skogen	20
3.1.4 Skole- og aktivitetshus.....	20
3.1.5 Investeringer.....	20
3.1.6 Kirken.....	21
3.1.7 Bredbånd	21
4. Kommunens virksomheter og tjenesteproduksjon	22

315 Rådmann og stabsavdelinger	22
320 1 -10 skole	23
325 Nordhagen barnehage.....	24
330 Vålbyen barnehage.....	25
335 Kultur	26
340 Plan, skog, landbruk og næring	27
345 Kommuneskog.....	28
350 Teknisk.....	29
351 Vann, avløp og renovasjon	30
360 Helse	31
362 TIFU.....	32
365 Pleie og omsorg	33
370 NAV	34
5. Risikovurdering.....	35

Forord fra Rådmannen

Våler kommune har i løpet av de to siste årene mistet inntekter i størrelsesorden ca. 8 mill. Dette er et stort beløp for en liten kommune, og betinger krevende omstillingstiltak.

Kommunesektoren har i de senere årene hatt høye overføringer fra staten gjennom rammefinansieringssystemet, men signalene er nå klare fra statlig hold om at toppen er passert. Man kan ikke forvente like store overføringer i årene framover.

Våler kommune har gjennom mange år hatt og har et synkende befolkningstall. Dersom man ønsker å forsøke å snu dette, krever det systematisk arbeid over lengre tid, hvor kommunens attraktivitet for næringsliv og potensielt nye innbyggere må bygges gjennom gode analyser og planer, men også praktiske tiltak.

Våler er en formuende kommune. Kommunen har en kommuneskog hvor verdien nylig ble beregnet til ca. 200 mill. Kommunen har et salgspotensiale av jordbruksarealer på Haslemoen til ca. 40. mill. I tillegg til dette har kommunen midler på investeringsfond og driftsfond.

I sum betyr dette at:

- Kommunen må i vesentlig grad omstille driften sin i økonomiplanperioden
- Samtidig har kommunen økonomisk handlingsrom til å utvikle kommunen til en mer attraktiv kommune for næringsvekst og innbyggervekst

Foreliggende budsjett 2019 og økonomiplan for 2019 – 2022 besvarer opp det første kulepunktet. Dette vil bli krevende, men vil være nødvendig for å ha kontroll på at driften er tilpasset kommunens inntektsnivå.

Det andre kulepunktet vil innebære at man må være villig til å ta noen krevende beslutninger, og kanskje svelge noen «politiske kameler».

Er man ikke villig til det, må man være forberedt på fortsette å kutte i tjenestetilbudene også etter økonomiplanperioden 2019 – 2022.

1. Våler kommunes budsjett 2019

- Våler kommune avsetter all ekstraordinær hugging på Haslemoen til fond
- Våler kommune går med 0,5 MNOK i overskudd
- Våler kommune bruker ikke av disp. fond utover finansiering av bredbåndsatsingen
- Våler kommune har avsatt midler til valgkostnader
- Nærings samarbeidet med ERNU og/eller Solør Næringshage justeres ned
- Halvparten av Haslemoen selges, resten leies ut fra 2020 – dette genererer en inntekt på 1,2 MNOK fra 2020
- Samtlige virksomheter kreves å interneffektivisere med 0,5% av regnskapet i 2017
- Det avsettes midler til å gjennomføre kommuneplanarbeid
- Skole skal kutte med 2 MNOK og vil nærme seg Kommunegruppe 2 i utgifter
- Barnehagene må kutte med 0,5 MNOK
- Frie kulturmidler avsettes med 0,1 MNOK
- Daglig leder for frivilligsentralen ansettes
- SFO skal bli selvfinansiert innen utgangen av 2020.
- TIFU skal redusere kjøp av eksterne tjenester tilsvarende 1,9 MNOK
- Velferdsteknologi skal benyttes for å innen utgangen av 2019 kunne redusere nattevakt i TIFU
- Rådmannen legger inn tiltak om at tjenesteområdene skal komme under utgiftsnivået til kommunegruppe 2 innen utgangen av økonomiplanperioden.

2. Vedtaksdel

2.1 Kommunestyrets vedtak i sak 18/1143, møte 10.12.2019

1. Med hjemmel i kommunelovens § 44-47 vedtar Våler kommunestyre budsjett 2019 - 2022. Dokumentene består av del 1A Økonomiske oversikter 1A, 1B, 2A og 2B.
2. Kommunestyret vedtar prisregulativet. Gebyrer, avgifter og brukerbetalingar gjøres gjeldende fra 01.01.2018 og med utgangspunkt i de til enhver tid gjeldende reguleringer i lover, forskrifter eller andre retningslinjer.
4. Kommunestyret vedtar at skatteøret settes til de enhver tid gjeldende maksimalsatser som Stortinget vedtar.
5. Rådmann gis fullmakt til å ta opp likviditetslån innenfor en kredittramme begrenset inntil 20 millioner kroner.
6. Rådmann gir fullmakt til å fordele lønnsreserven som er avsatt i årsbudsjettet for 2019.
7. Rådmann gis fullmakt til å refinansiere lån i 2019 som samsvar med finansreglementet.
8. Rådmann gis fullmakt til å foreta låneopptak med inntil 20 millioner kroner, som er i henhold til fremlagt investeringsbudsjett for 2019.
9. For de lovregulerte områdene vann, avløp og renovasjon skal Våler kommune ha 100% kostnadsinndekking (selvkost).
10. Vedtak om bruk og avsetning av fond i årsbudsjettet for 2019 opphever avsetning og bruk av fond i tidligere budsjettvedtak for årsbudsjettet 2019.
11. Rådmannen gis fullmakt til å iverksette prosesser for å nå målet om å kutte utgifter med 7 MNOK hvert år fra 2020 til 2022.
12. Eiendomskattevedtak [...] iht. veiledning for vedtak.
13. Ved endringer i forutsetninger, endring i statsbudsjettet og endring i priser fra underleverandører, har Rådmannen mulighet til å justere budsjettene tilsvarende.

2.2 Økonomiske oversikter

2.2.1 Skjema 1A

	R2016	Oppr.Bud 2017	2018	2019	2020	2021	2022
Skatt på inntekt og formue	-72 785	-79 022	-81 550	-82 423	-81 630	-81 746	-81 743
Rammetilskudd	-135 475	-136 791	-138 375	-142 534	-141 870	-141 439	-141 439
Skatt på eiendom	-6 994	-7 020	-8 560	-11 360	-11 360	-11 360	-11 360
Andre direkte eller indirekte skatter	-255	-215	-215	-215	-215	-215	-215
Andre generelle statstilskudd	-8 863	-5 960	-6 107	-4 741	-3 737	-2 711	-2 711
Sum frie disponible inntekter	-224 372	-229 008	-234 807	-241 273	-238 812	-237 471	-237 468
Renteinntekter og utbytte	-1 685	-1 746	-1 746	-1 746	-1 746	-1 746	-1 746
Renteutgifter, prov og andre finansutg.	5 715	5 835	5 907	5 482	8 153	7 889	7 661
Avdrag på lån	11 785	11 322	12 568	12 616	16 826	16 925	17 077
Netto finansinntekter/-utgifter	15 815	15 411	16 729	16 352	23 233	23 068	22 992
Dekning av tidl års regnsk.messige merforbr	-	-	-	-	-	-	-
Til ubundne avsetninger	6 113		60	4 969	4 500	2 000	5 013
Til bundne avsetninger	254	215	215	215	215	215	215
Bruk av tidl års regnsk.messige mindreforbr	-3 300	-	-	-	-	-	-
Bruk av ubundne avsetninger	-1 203	-418	-	0	-6 998	-5 845	0
Bruk av bundne avsetninger	-	-	-	0	0	0	0
Netto avsetninger	1 864	-203	275	5 184	-2 283	-3 630	5 228
Overført til investeringsbudsjett	-	-	-	0	-	-	-
Til fordeling drift	-206 693	-213 800	-217 803	-219 737	-217 862	-218 033	-209 248
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	204 974	213 800	217 803	219 737	217 862	218 033	209 248
Merforbruk (+) / Mindreforbruk (-)	-1 718	-	-	0	0	0	0

2.2.2 Skjema 1B

	Budsjett 2017	Regnskap 2017	Budsjett 2019 med tiltak	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
Våler	213 801	210 915	219 733	217 858	218 028	209 241
300 Politikk og tilsyn	3 151	2 801	3 512	2 754	3 370	3 052
305 Interkommunalt samarbeid	11 198	11 013	11 766	11 766	11 766	11 766
310 Fellesoppgaver	19 323	20 834	18 849	18 877	18 877	18 877
315 Rådmann og stabsavdelinger	18 756	19 767	19 751	20 465	19 041	14 880
320 1-10 Skole	37 184	38 320	32 190	30 500	29 500	28 500
325 Nordhagen barnehage	5 100	4 659	5 572	5 405	5 230	5 055
330 Vålbyen barnehage	5 872	5 193	4 805	4 639	4 464	4 289
335 Kultur	4 457	4 291	4 706	4 713	4 713	4 713
340 Landbruk, næring, skog og miljø	326	759	395	396	396	396
345 Kommuneskog	-9 549	-9 849	-10 612	-10 597	-8 497	-8 497
350 Teknisk	18 796	19 031	17 513	18 315	20 142	21 729
351-VAR	-1 218	-1 020	-1 508	-1 508	-1 508	-1 508
360 Helse	16 347	14 550	19 683	18 917	17 023	15 129
362 Tifu	20 598	20 050	26 413	26 469	26 469	26 469
365 Pleie og omsorg	47 369	47 995	49 569	49 659	49 764	49 764
370 Nav	19 847	19 116	20 182	18 098	15 447	12 796
399 Premieavvik-pensjonsregulering	-3 756	-6 595	-3 053	-1 010	1 831	1 831

2.2.3 Skjema 2A

	B2018	B2019	B2020	B2021	B2022
Investering i anleggsmidler	33 000	92 600	194 500	10 000	9 800
Utlån og forskutteringer	2 000	-	-	-	-
Avdrag på lån	900	900	901	902	903
Dekning av tidligere års udekket	-	-	-	-	-
Avsetninger	-	-	-	-	-
Åres finansieringsbehov	35 900	93 500	195 401	10 902	10 703
<i>Finansiert slik:</i>					
Bruk av lån	21 200	24 225	129 188	3 463	5 313
Inntekter fra salg av anleggsmidler	7 700	23 700	4 200	4 200	4 200
Tilskudd til investeringer	-	-	-	-	-
Kompensasjon for mva	5 200	16 775	35 213	338	288
Mottatte avdrag på lån og refusjoner	900	2 900	900	2 900	900
Andre inntekter	-	-	-	-	-
Sum ekstern finansiering	35 000	67 600	169 500	10 900	10 700
Overført fra driftsbudsjettet					
Bruk av tidligere års udisponert	-	-	-	-	-
Bruk av avsetninger	900	25 900	25 900	0	0
Sum finansiering	35 900	93 500	195 400	10 900	10 700
Udisponert					

2.2.4 Skjema 2B

MVA	Budsjettskjema 2B - Investeringer - detaljer	2019	2020	2021	2022	2019 -2022	Kommentar
	Kommunalebygg for helse og omsorg						
k	Solavskjerming TIFU	-	0			0	
k	Renovering Hoelsvegen 47	-	0			0	
k	Forprosjekt VOS	400	0			400	
k	Senger/takheiser VOS	200	200	200		600	
k	3 portable boliger	1 500				1 500	ref plan
k	bemannet omsorgsboliger	-	0				websak 18/674-2
k	Endring av lokalet til psykisk helse	200				200	
k	VOS solavskjerming og skifte av 3 gavivegger	600				600	
	Undervisnings og kulturlokaler					0	
	Aktivitetshus og Skole (inkl. mva) - (eks.Tilskudd)						Prosjektering og andre byggeutg.Obs tilskudd er trukket ifra i denne summen
k		67 000	180 000			247 000	
k	Vålbyen bhg	-				0	Utbedring utelekeplass
k	Vålbyen bhg	-				0	Utbedring kjøkkenkroken
k	Våler u- skole	-				0	kjøling og forprosjekt
k	Oppussing Hasla svømmehall	5 000				5 000	
k	Nordhagen barnehage	-				0	nye gulv, stellerom og solavskj
	Boliger					0	
u						0	
	Administrasjonsbygg (og andre)					0	
		2 000					Bjørke, Norhagen skole, renseanlegg B.foss
k	Rivingsprosjekt					2 000	
k	Sentrumsbygget- ventilasjon	2 000	-			2 000	
k	Sentralgården - utvendig panel	400	-			400	
k	Endring av lokaler til NAV	100					NAV stiller med 50k
k	Forprosjekt Rekka	100					
k	Forprosjekt kommunelokalet	100				100	
	IKT og annet					0	
k	IKT samlebudsjet for skole/barnehage	150	150	150	150	600	
k	IKT kommune/Sikker sone Acos websak	500	500	500	500	2 000	
k	IKT, helse- og omsorgsområdet	150	150	150	150	600	E-IP 2018
u	Egenkapitalinnskudd KLP	900	900	900	900	3 600	
k	Velferdsteknologi (trykghetalarms osv)	350	350	350	350	1 400	
	Vei, gateløp og uteanlegg					0	
k	Reasfaltering - veivedlikehold	1 000				1 000	
	Næring, tomter og boutvikling, jord					0	
u	Utgifter tilknyttet salg av fast eiendom (tomt o	100				100	
	Parker og friluftsanlegg					0	
k	Parker og anlegg (kjærlighetstien)	2 000	4 500			6 500	Kommunal egenandel 1/3
k	Sjursjenparken	100				100	
	Vann og avløp					0	
m	VAR 2018-2020	7 750	7 750	7 750	7 750	31 000	(Sak til NM- ihht plan)
	Sum investeringer Skjema 2B	92 600	194 500	10 000	9 800	306 900	
	Dekning av tidligere års merforbruk					0	
	Avsetning ubundet investeringsfond					0	
	Startlån - Utlån til innbyggere					0	
	Avdrag startlån	900	900	900	900	3 600	
	Sum finansieringsbehov	93 500	195 400	10 900	10 700	310 500	
	Finansiering					0	
	Inntekter bundet til investeringer					0	
	Startlån - Innlån fra husbanken	2 000		2 000		4 000	
	Mottatte avdrag på utlån	900	900	900	900	3 600	
	MVA kompensasjon	16 775	35 213	338	288	52 613	
	Tilskudd til investeringsprosjektene					0	
	Frie inntekter til investeringer					0	
	Salg av fast eiendom (boliger, tomter, bygg)	4 200	4 200	4 200	4 200	16 800	
	Salg av fast eiendom til jordbruk	19 500				19 500	
	Salg av fast eiendom (skog)					0	
	Overført fra drift					0	
	Bruk av tidligere års udisponert	15 000	15 000			30 000	
	Bruk av ubundet investeringsfond	10 900	10 900			21 800	
	Bruk av bundne investeringsfond					0	
	Ubrukte lånemidler					0	
	Nye låneopptak	24 225	129 188	3 463	5 313	162 188	
	Sum finansiering	93 500	195 400	10 900	10 700	310 500	-
	Renteberegning i økonomiplanperioden						
	Lånerente på nye lån	2,0 %	2,3 %	2,3 %	2,3 %		2017-2020
	Lånebehov (nye lån)	24 225	129 188	3 463	5 313	162 188	
	Renteutgifter fra nye låneopptak - Driftsutgift	379	3 322	3 242	3 273	10 216	10961
	Årlige avdrag på nye lån - driftsutgift	472	3 701	3 788	3 921	11 882	14358
	Akkumulert nye lån minus avdrag i perioden	18 929	144 416	144 090	145 482	184 286	
	Investeringenes belastning på driftsbudsjettet	851	7 023	7 030	7 194	22 098	

3. Økonomiplan 2019 – 2022

Kommunen skal fastsette en økonomiplan som omfatter de fire neste budsjettårene, og denne skal rulleres årlig. Det betyr at økonomiplanen skal oppdateres og bygge på endringer i alle typer rammevilkår, nye politiske prioriteringer og andre premisser som har økonomiske konsekvenser for kommunen i den kommende fireårsperioden.

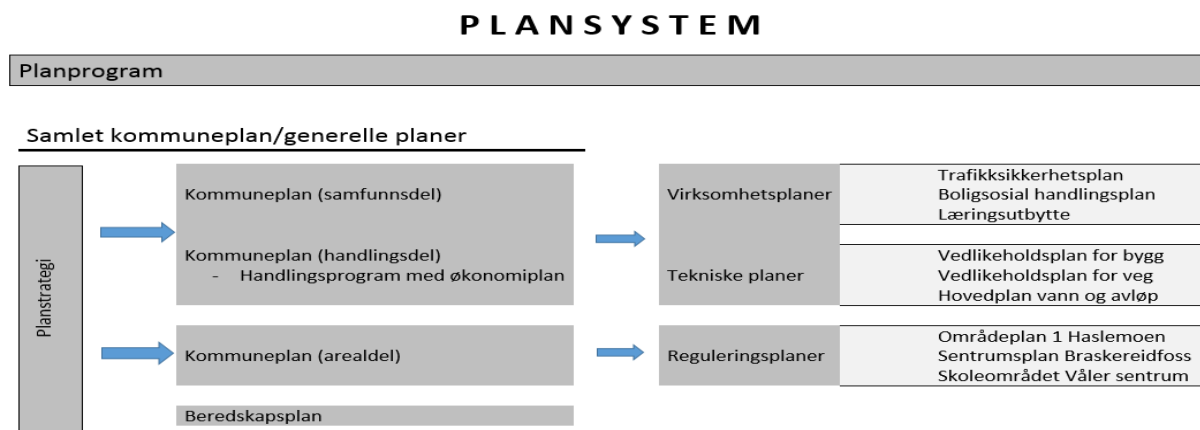
Det må i økonomiplanen skilles mellom finansiering av den løpende driften og finansiering av investeringer. Kommunens løpende driftsutgifter (inklusive finansutgifter) skal (kun) finansieres av løpende driftsinntekter, mens kommunens investeringer kan finansieres med løpende inntekter, engangsinntekter (typisk salg av eiendom/kapital eller tilskudd fra staten), oppsparte reserver eller låneopptak.

3.1. Langsiktig økonomiplanlegging

Det er kommunen selv som har ansvaret for god økonomistyring. Sunn kommuneøkonomi og et handlingsrom vil kunne møte innstramminger og uforutsette hendelser ved å redusere driftsresultatet eller bruke av tidligere års avsetninger, uten at det får direkte konsekvens for tjenestetilbudet. Dersom kommunen ikke har et økonomisk handlingsrom må man gå rett på tjenstekutt. Konsekvenser av svake netto driftsresultat over tid er et mindre politisk handlingsrom gjennom lavere fondsreserver, økt gjeld og eventuelle inndekkingskrav (avsetninger til dekking av underskudd).

For å ha en god oversikt over kommunens utfordringer på lengre sikt bør man ha en samlet kommuneplan som kan beskrive disse. For å treffe gode og virkningsfulle beslutninger må disse ha en direkte sammenheng med beskrevne behov.

Kommunens planstruktur kan illustreres på følgende måte;

Økonomiplanen skal ta utgangspunkt i kommuneplanens langsiktige mål, strategier og utfordringer og angi hvordan kommune skal anvende sine ressurser for å nå politiske mål.

Våler kommune har en gammel kommuneplan, og revisjon av denne er viktig for å få oppdatert det overordnede rammeverket for arbeidet i kommunen. Det vil være denne som gir føringer for kommunens langsiktige økonomiplanlegging.

Kommunestyret vedtok den 7. mai 2018 i sak 031/18 Planstrategi for Våler kommune 2018-2020. Det vil så snart som mulig bli lagt ut til offentlig ettersyn et planprogram for kommende

kommuneplanarbeid. En av disse planene vil være å utarbeide kommuneplanens samfunnsdel. Planstrategien sier at kommuneplanens samfunnsdel bør utformes slik at den tar opp følgende punkter helhetlig og tverrfaglig;

- Utvikling av ny næringsaktivitet i kommunen
- Strategisk plan for attraktive Våler – befolkningsutvikling
- Plan for bedring av læringsutbytte i grunnskolen
- Plan for bedre levekår (folkehelseplan)
- Boligplan
- Plan for å møte «eldrebølgen» (med vurdering av tjenestetilbud ift omsorgstrappa OG hvordan velferdsteknologi kan innvirke på tjenestetilbudet i et 10-15års perspektiv)
- Vedlikeholdsplan for både kommunens formålsbygg og utleiebygg (-pålegg ihht forvaltningsrevisjonsrapporten)

Langsiktig økonomiplanlegging er en krevende oppgave, men nødvendig for å etablere et godt grunnlag for politisk handlingsrom og et godt tjenestetilbud i kommunen over tid. Den skal sikre både balanse i kommunens økonomi og håndtering av usikkerhet. Langsiktig planlegging bidrar også til å skaffe oversikt over framtidig handlingsrom, og gir bedre mulighet for å påvirke utviklingen av kommunens tjenester, i takt med endringer i behov, befolkning og bosettingsmønster. Økonomiplanen skal angi retningen for utviklingen av kommunens tjenestetilbud og kommunens ressursbruk i de kommende fireårsperioden. Ressursbruken må være innenfor de økonomiske rammene kommunen står overfor. God økonomiplanlegging innebærer derfor god oversikt over økonomiske og demografiske forhold mv. som påvirker kommunen, og at økonomiplanen baseres på reelle politiske prioriteringer fra kommunestyret.

3.2. Status og målsettinger

Våler kommune står overfor store utfordringer de neste årene. Utgiftsbehovet øker og inntektene faller, noe som fordrer klare prioriteringer for kommunen. 2018 har blitt et økonomisk vanskelig år med bortfall av refusjoner som har ført til bruk av disposisjonsfond.

Befolkningstallet har endret seg positivt fra 2017 til 2018, noe som øker inntektene i 2019, men denne veksten er ikke forventet å fortsette. Det er derfor lagt til grunn SSBs hovedalternativ for befolkningsfremvekst i Våler kommune – en negativ vekst som viser at vi er 103 færre personer ved utgangen av økonomiperioden med de økonomiske konsekvensene dette medfører.

Våler kommune har over tid hatt et større aktivitetsnivå enn det inntektene tillater. Det er anbefalt fra Teknisk beregningsutvalg at kommunen oppnår et positivt driftsresultat på 1,75%. Sett bort fra 2016 har ikke kommunen oppnådd et slikt resultat de siste 5 årene.

Det kan være mange elementer som taler for at Våler kommune må ligge på det nåværende utgiftsnivået, men kommunens inntekter er et ufravikelig faktum enhver kommune må forholde seg til, og kommunens utgifter må tilpasse seg denne. For at Våler kommune skal kunne gjennomføre de investeringene som politikerne ønsker, og at målet om innbyggervekst skal oppnås har Rådmannen satt seg som mål at samtlige tjenestevirksomheter skal redusere utgiftene til under kommunegruppe 2. Dette i tillegg til mål om befolkningsvekst. Disse to målene skal være retningsgivende for virksomhetslederne og de ansattes arbeidshverdag. Innbyggervekst er kritisk for at Våler kommune skal kunne ha en fremtid som en egen kommune, og alt vi foretar oss må være knyttet til mål om befolkningsvekst.

Samtidig må utgiftene ned, og mål om å komme under kommunegruppe 2 er kritisk for å ha en bærekraftig utvikling, samt at da vil Våler kommune ha økonomiske midler til å gjøre kommunen attraktiv og snu befolkningsutviklingen.

3.3 Sentrale elementer i økonomiplanen

De elementer som har størst betydning for kommunens økonomiplan ligger i hvordan utviklingen av folketallet i kommunen blir. Ikke bare hvordan det totale folketallet utvikler seg, men hvordan dette innenfor de ulike aldersgruppene blir er avgjørende for hvordan tilbudene skal kunne dimensjoneres på et best mulig nivå. Befolkningsvekst og befolkningsnedgang gir ulike utfordringer i den økonomiske planleggingen og må håndteres på forskjellige måter, både på driftssiden og investeringssiden.

Det er også i en viss grad befolkningsprognosen som er lagt til grunn i beregningen av kommunens inntekter og utgifter i økonomiplanen, i tillegg til forventninger og krav om effektiviseringer.

De øvrige elementene som påvirker økonomien er lønns- og prisvekst, driftsinntektene, driftsutgiftene, investeringer, gjeld og fond.

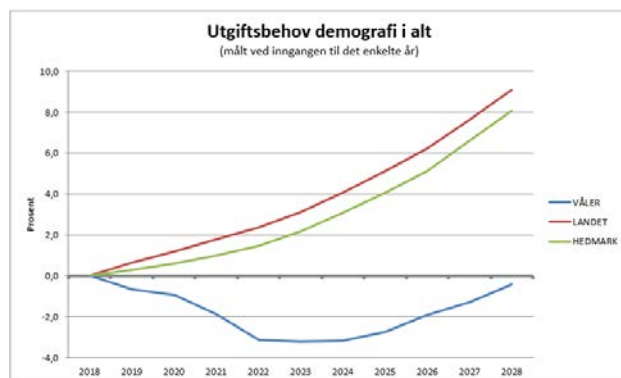
3.3.1 Befolkningsutvikling/demografi

Det overordnede formålet med inntektssystemet er å bidra til at kommunene kan gi et likeverdig tilbud til sine innbyggere. De frie inntektene til kommunene består av rammetilskudd og skatteinntekter. Rammetilskuddet gir bl.a. et fast kronebeløp pr innbygger til alle kommunene. En kommune med økning i folketall vil få mer i innbyggertilskudd, mens en kommune med nedgang naturlig nok vil få lavere innbyggertilskudd.

I det samme rammetilskuddet finnes det også en utgiftsutjevningsordning som skal omfordele midler ut fra forskjeller i demografiske (alderssammensetning), geografiske (bl.a ulike avstander) og sosiale forhold (dødlighet, lavinntekt, uførhet...), også omtalt som strukturelle ulikheter. Ut fra disse strukturelle forholdene gjøres det beregninger som forteller om kommunen er «lettere» eller «tyngre» å drifte enn gjennomsnittskommunen. Er kommunen «lettere» å drifte foretas det et trekk, og er den «tyngre» å drifte gis det et tillegg.

For 2019 er det totale utgiftsbehovet for alle norske kommuner beregnet til å være i underkant av 277,8 mrd kroner. Utgiftsutjevningen omfordeler disse midlene kommunene imellom basert på beregnet utgiftsbehov.

I skatteinntektene er det en ordning hvor kommuner med skatteinntekt under 90% av landsgjennomsnitt pr innbygger blir kompensert. For Våler så ligger andelen skatteinntekt pr innbygger etter kompensasjon på rundt 93-94% av landsgjennomsnittet.

FIGUR 1

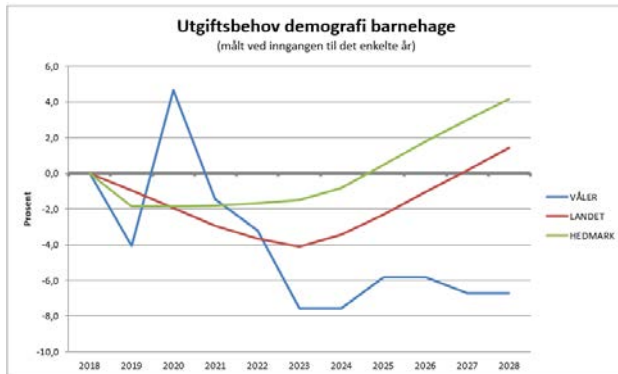
For Våler er situasjonen en forventning (jfr SSB's befolkningsprognoser) om nedgang i antall innbyggere i årene fremover. Kobler man antall innbyggere og alderssammensetningen av disse (alderskriterier), samt basis, areal og sosiale kriterier opp mot hvordan disse kriteriene er vektet får man kommunenes utgiftsbehov beregnet. Figur 1 viser hvordan Vålers utgiftsbehov utvikler seg i økonomiplanperioden med basis i SSB's befolkningsprognose (MMMM-alternativet).

For Våler ser vi at utgiftsbehovet – med utgangspunkt i 2018-nivå synker relativt kraftig frem til 2022 (utgangen av økonomiplanperioden), mens det holder seg på omtrent samme nivå til 2024 før det igjen stiger. Økt utgiftsbehov betyr mer kroner fra utgiftsutjevningen, mens redusert utgiftsbehov betyr mindre.

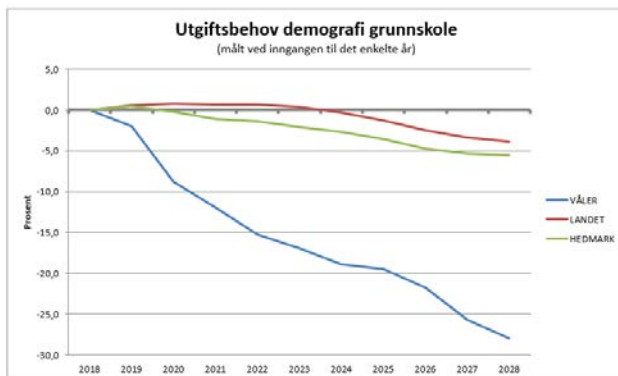
Figur 1 viser utviklingen i det totale utgiftsbehovet for Våler. Splitter vi dette opp i de tre største tjenesteområdene ser dette bildet slik ut;

Barnehage

Utviklingen innen barnehage viser over tid en nedgang i utgiftsbehovet. I 2022 øker utgiftsbehovet klart, mens det de påfølgende årene får en tydelig nedgang. En av de største utfordringene en kommune vil stå overfor er å omstille driften i takt med endringer i utgiftsbehovet. Dette er særlig viktig med tanke på at det er utgiftsbehovet som styrer om finansieringen via utgiftsutjevningen går opp eller ned. Prognosen viser at utgiftsbehovet vil stige igjen i 2020, mens det i 2022 vil være på omtrent samme nivå som det forventes neste år.

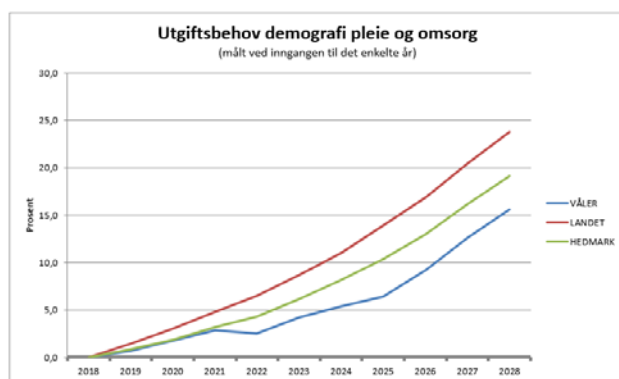
Grunnskole

Utgiftsbehovet for grunnskole er den sektoren som i løpet av økonomiplanperioden får den største prosentvise endringen. I forhold til prognosen vil dette falle med drøyt 15 prosent. Antall innbyggere 6-15 år er prognosert til å falle fra 354 innbyggere pr. 1.1.2018 til 294 pr. 1.1.2023. Dette betyr at kommunen utifra økonomiske hensyn må gjøre store økonomiske kutt.

Pleie og omsorg

FIGUR 2

I motsetning til områdene for barnehage og grunnskole vil pleie og omsorgssektoren få et økt utgiftsbehov i tiden fremover. Utviklingen må ha en klar profil hvor ressursbruken må kanaliseres fra barnehage, men særlig grunnskole over til pleie og omsorg. Dette blir enda tydeligere utover kommende økonomiplanperiode. Mens utgiftsbehovet innen grunnskole reduseres med 15 prosent ved utgangen av økonomiplanperioden øker utgiftsbehovet for denne sektoren med ca 5 prosent.

3.3.1 Lønns- og prisvekst

Lønnsvekst og priser på varer og tjenester har betydning for utviklingen i kommunens utgifter til drift og investeringer. Virksomhetene er blitt kompensert med reell lønnsvekst for 2019. Årslønnsveksten for 2019 er beregnet til å være 3,25 prosent. Kommunen har avsatt på sentral budsjettpost 3,25% minus (0,6% overheng og 0,2% lønnsglidning) – dvs 2,45% av lønnsgrunnlag 2019. Dette tilsvarer 4,5 mill kroner. Siden kommunene ikke kjenner til regjeringens anslag på lønns- og prisvekst utover 2019 så er prisene oppgitt i perioden 2020 – 2022 i faste 2019-kroner.

3.3.2 Pensjonsutgifter

I budsjettet og økonomiplanperioden er følgende satser for beregning av pensjonspremien brukt

KLP fellesordningen	20%
KLP sykepleierordningen	20%
Statens pensjonskasse	11,59%

Pensjonsutgiftene for KLP er budsjettet med en «fast» sats som ikke blir gjenstand for korrigeringer underveis. Reguleringer av pensjonspremien gjennom året foretas på «virksomhetsområdet» 399 Pensjonsregulering – lønnsreserve. Etter reglene for føring av pensjonsutgifter skal det også beregnes en pensjonskostnad. Differansen mellom betalt pensjonspremie og beregnet pensjonskostnad blir kalt premieavvik.

Hvis betalt pensjonspremie er større enn den beregnede pensjonskostnaden får vi et positivt premieavvik, som blir inntektsført i det gjeldende året. Deretter skal premieavviket utgiftsføres fordelt over flere år. det årlige premieavviket ble utgiftsført over 15 år – fra de nye reglene trådte i kraft 2002 – fram til 2011, deretter 10 år fram til 2014. Fra 2014 utgiftsføres de årlige premieavvikene over 7 år.

Motsatt, hvis betalt premie er lavere enn pensjonskostnaden, skal det utgiftsføres i det gjeldende år for deretter å inntektsføres fordelt over de samme år som beskrevet over.

Premieavviket blir også budsjettert på «virksomhetsområde» 399 Pensjonsregulering – lønnsreserve.

I økonomiplanen er det tatt hensyn til utgiftsføring av premieavviket fra tidligere år og fra 2018.

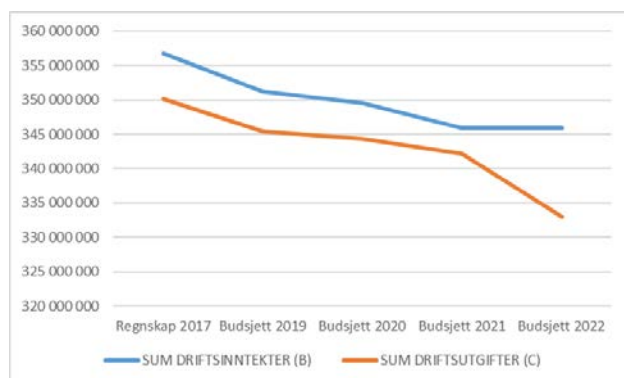
Oppsummert er pensjonskostnadene i 2019 og budsjettert utvikling 2019-2022 slik:

	2019	2020	2021	2022
Pensjonskostnad KLP	23.688	25.990	28.727	30.075
Pensjonskostnad Statens pensjonskasse	3.698	3.847	4.006	4.176
Sum pensjonskostnader	27.386	29.837	32.733	34.251

3.3.3 Driftsinntekter og driftsutgifter

Inntektene til kommunen kommer i hovedsak gjennom skattinntekter fra inntekt og formue, statlige overføringer (rammetilskudd, øremerkede tilskudd mv.), gebyrinntekter, tilskuddsmidler, renteinntekter og eiendomsskatt. Ettersom store deler av kommunens samlede inntekter bestemmes av skatteinntekter og rammetilskudd (ca 65-70%), har kommunen begrensede muligheter til å øke sitt inntektsgrunnlag i løpet av økonomiplanperioden. Av mulige inntektsøkninger kan nevnes;

- Øke eiendomsskatten
- Innføre/øke gebyrer for en høyere selvfinansieringsgrad (begrenset opp til full kostnadsdekning)
- Øke renteinntekter ved å bygge opp fond/styrke likviditeten

FIGUR 3

Utviklingen i kommunens driftsinntekter i kommende økonomiplanperiode forventes å falle. Det relativt store fallet fra regnskap 2017 til budsjett 2019 har som hovedforklaringer sammenheng med lavere refusjonsinntekter fra ressurskrevende tjenester, bortfall av inntekter på salg av sykehjemsplasser og negativ befolkningsvekst. Kommunens utgiftsbehov vil også bli mindre i årene fremover. Denne utviklingen tilsier at utgiftene til kommunens tjenesteproduksjon må reduseres slik at man oppnår en fornuftig sammenheng mellom de

løpende driftsinntektene og driftsutgiftene. I rådmannens forslag til økonomiplan settes det krav til at kommunen tilpasser sin tjenesteproduksjon og gjør nødvendige effektiviseringstiltak.

Den store utfordringen for kommunen de nærmeste årene blir å tilpasse driftsutgiftene til de løpende inntektene. Det vil være umulig å ha god økonomistyring uten et riktig forhold mellom driftsinntekter og driftutgifter.

Kommunens driftsutgifter viser også en fallende tendens, noe som har årsak i effektiviseringer og øvrige tilpasninger i driften. Ved å sammenligne kommunens driftsutgifter på de ulike tjenesteområdene mot KG2 (Kostra-gruppe) – som Våler kommune er en del av – har vi et potensial på å effektivisere tjenesteproduksjonen med om lag 21 millioner kroner. Rådmannen har i sin økonomiplan lagt ambisiøse mål til grunn, og legger opp til at Våler kommune skal effektivisere med dette beløpet i løpet 2022.

Når vi ser driftinntektene i sammenheng med driftsutgiftene ser vi at både inntekter og utgifter for 2017 og 2021 har en synkende tendens. I 2022 ser vi en markant endring på avstand mellom driftsinntektene og driftsutgiftene. Dette bidrar til et langt bedre brutto driftsresultat, noe som gjør det betydelig enklere å oppnå tilfredsstillende netto driftsresultat (minimum 1,75% av sum driftsinntekter).

3.3.4 Brutto driftsresultat

Våler kommune har gjennom de siste 10 – 12 årene stort sett avlagt positive regnskapsmessige driftsresultater. Dette har bidratt til at kommunen har hatt mulighet til å bygge opp sine disposisjonsfond fra om lag 6 mill kroner i 2006 til nesten 46 mill kroner pr. 31.12.2017. Økningen i finansutgiftene denne perioden har ikke vært større enn at det har vært mulig å oppnå gode netto driftsresultater. Differansen mellom sum driftsinntekter og sum driftsutgifter gir brutto driftsresultat. Når netto finansieringsutgifter og avskrivninger trekkes fra får man kommunens netto driftsresultat.

Som det fremkommer av figuren har avstanden mellom driftsinntektene og driftsutgiftene i perioden 2011 til 2017 vært stor nok til å kunne dekke renter og avdrag, og samtidig gi et tilfredsstillende netto driftsresultat som er blitt avsatt til fond. Når vi ser at driftsinntektene faller må kommunen også sørge for at

driftsutgiftene tas ned slik at man igjen kan oppnå gode brutto driftsresultater. Et slikt godt brutto driftsresultat er med dette budsjettforslaget mulig å oppnå i 2022. For at kommunen i perioden 2018 til 2021 skal balansere budsjettet må det brukes midler fra disposisjonsfondet. For 2018 har kommunestyret vedtatt å bruke 7 millioner kroner for å dekke opp reduserte inntekter fra ressurskrevende tjenester og salg sykehjemsplasser. I 2019 klarer kommunen å balansere driftsbudsjettet uten å bruke av disposisjonsfondet. Når de «tunge» investeringene slår inn i 2020 og 2021 er det budsjettet med hhv 4,2 mill kroner og 3,1 mill kroner fra disposisjonsfond for å balansere budsjettet.

3.3.5 Investeringer

Investeringer en kommune foretar vil påvirke økonomien. Dette i form av endrede drifts- og vedlikeholdsutgifter og økte finansutgifter i form av renter og avdrag. Andre investeringer vil kunne påvirke økonomien slik at tjenestene kan produseres på en mer effektiv måte. I økonomiplanperioden er det lagt opp til investeringer på i alt 331,4 mill kroner (ekskl. formidlingslån). De største investeringene er bygging av ny 1-10 skole og aktivitetshus med til sammen 257,45 mill kroner, hvorav 247 mill i inneværende periode.. Av andre større investeringer kan og investeringer på IKT-siden med 8,2 mill kroner. I tillegg er det foreslått å investere for 31 mill kroner innen vann og avløp. Dette prosjektet følges opp av egen plan i utvalget for Næring og miljø.

Disse investeringene vil bli finansiert med salg av boliger, bygg, tomter og annen fast eiendom. I tillegg bruk av disposisjonsfond og investeringsfond. Det er lagt opp til nye låneopptak med til

sammen 162,2 mill kroner for å kunne realisere disse prosjektene. Investeringene innen vann og avløp vil bli dekt inn gjennom egenbetalinger fra innbyggerne via de kommunale avgiftene.

Oppstilling over investeringer (ikke enkeltprosjekter) og finansiering følger av budsjettskjemaene 2A og 2B

3.3.6 Gjeld

Rådmannen har satt en foreløpig anbefaling på kommunens gjeldsgrad som 70 prosent av sum driftsinntekter. Gjeldsgraden bør også ses i sammenheng med andre tallstørrelser enn sum

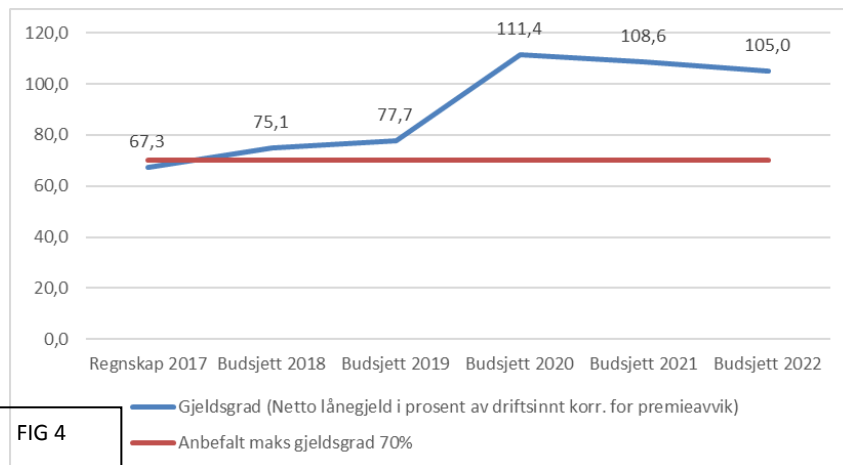

FIG 4

— Gjeldsgrad (Netto lånegjeld i prosent av driftsinnt korrr. for premieavvik)
— Anbefalt maks gjeldsgrad 70%

driftsinntekter. Ved store fondsreserver vil økonomien kunne tåle en høyere gjeldsgrad. Like mye som å sette en angitt tallverdi på gjeldsgraden så bør det følges med på utviklingen i denne. Men en anbefalt tallstørrelse er greit å forholde seg til idet man tydelig ser utviklingenv jmf figur. Endringen er tydelig, og det som er

bekymringsfullt med en gjeldsgrad som er passerer 100 prosent av brutto driftsinntekter, vil være belastningen dette får for kommunens rente og avdragsutgifter. For 2018 er det budsjettet med 18,5 mill kroner i renter og avdrag. I 2020 vil renter og avdrag belaste kommunens budsjett med 25 millioner kroner, en økning på 6,5 millioner. Våler vil ved utgangen av 2018 ha en lånegjeld på 262,4 mill kroner. Ved utgangen av 2020 vil gjelden være på 386,4 millioner – en økning på 47 prosent. Kommunen er spesielt sårbar for renteendringer ved en så høy gjeldsgrad. Ved en renteøkning på 0,5 prosentpoeng i 2020 vil renteutgiftene øke med nesten 2 millioner kroner. Tabell 8 viser utviklingen i lånegjelden og hvordan endring i rente vil påvirke utgiftene. Her er lånegjeld korrigeret for totale utlån og ubrukte lånemidler og driftsinntektene er korrigeret for premieavvik. Dette gjør at utviklingen i nøkkeltallet (gjeldsgrad) i økonomiplanperioden kan sammenlignes mot det som er vist i årsberetningen for 2017. Det er derimot viktig å merke seg at det er kun den renteksponerte gjelden som vil belaste våler kommunes driftsbudsjett, lån innen VAR vil dekkes av brukeren av selvkostområdet. I 2017 var den renteutsatte lånegjelden kun 27%.

Figur 6 viser endring kommunens gjeldsgrad i årene fremover. Gjeldsgraden er beregnet på bakgrunn av korrigeret lånegjeld – dvs fratrukk av totale utlån og ubrukte lånemidler – samt at driftsinntektene er korrigeret for premieavvik.

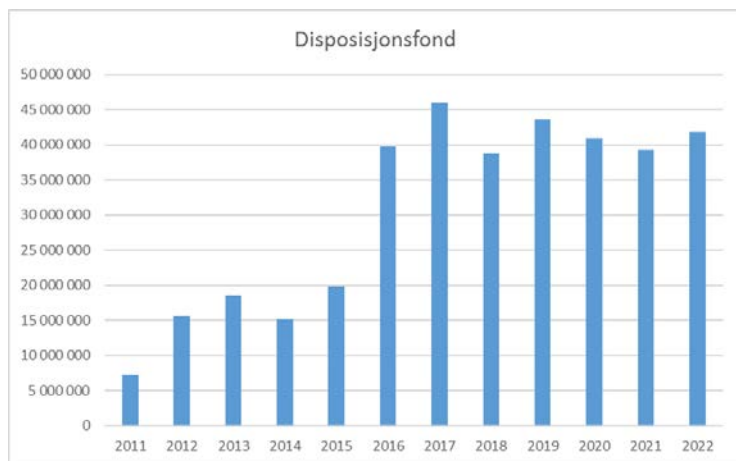
Tall i millioner (formidlingslån inkl.) tabell 8

	2019	2020	2021	2022
Inngående lånegjeld per 1. januar	262,4	274,0	386,4	372,9
Opptak nye lån	24,2	129,2	3,5	5,3
Avdrag	12,6	16,8	16,9	17,1
Utgående lånegjeld per 31. desember	274,0	386,4	372,9	361,2
Totale utlån	10,7	10,7	10,7	10,7
Ubrukte lånemidler	0	0	0	0
Netto lånegjeld	262,8	375,2	361,7	349,9
Renteutgifter – 2% rente (i budsjettet)	5,7	8,0	7,7	7,5
Renteutgifter – 2,5% rente	7,1	9,9	9,6	9,3
Renteutgifter – 3,0 % rente	8,5	11,9	11,5	11,2
Sum renter (2%) og avdrag	18,8	24,8	24,7	24,6

Driftsinntekter	351,6	349,8	346,3	346,3
Premieavvik	12,8	12,8	12,8	12,8
Driftinntekter ekskl premieavvik	338,8	337,0	333,5	333,5

3.3.7 Fond

For 10 år siden (2008) var kommunens disposisjonsfond på 6,2 mill kroner – tilsvarende 2,5 prosent av driftsinntektene. Kommunen har gjennom flere år hatt en strategi på at det ikke burde lånes opp mer enn hva som ble betalt i avdragsutgifter. Dette har medført at disposisjonsfondet er blitt bygget opp. Fondet ble betydelig styrket gjennom gode regnskapsmessige driftsresultater i 2015 og 2016. Så når kommunestyret i behandlingen av 2016-regnskapet avsatte nesten 6,3 mill kroner til disposisjonsfondet så utgjør dette i 2017 ca 46 mill kroner.

FIGUR 5

Vi står overfor en periode nå hvor det bl.a. skal investeres i ny 1-10 skole og nytt aktivitetshus med et investeringsnivå på 247 mill. kroner. Kommunen finansierer de planlagte investeringene i økonomiplanperioden med bl.a salg av eiendelen og bruk av ubundne investeringsfond i tillegg til låneopptak. Det må brukes 7,3 millioner av disposisjonsfondet i for å saldere budsjettet i 2020 og 2021. Figur 5 viser utviklingen av disposisjonsfondet fra perioden 2011 til utgangen av økonomiplanperioden i 2022.

3.4 Utvalgte saker

3.4.1 Utgiftsreduksjon mot Kommunegruppe 2

Våler kommune har over tid hatt høyere utgifter enn snittet i kommunegruppen som vi sammenlikner oss med. Kommunegruppe 2, som Våler kommune er en del av, er bygget opp av små kommuner med middels bundne kostnader per innbygger og middels frie disponible inntekter. Det er i 2018 66 kommuner i denne gruppen og er ikke geografisk avgrenset, men forholder seg utelukkende til størrelse og inntekts/utgiftsnivå. Denne kommunegruppen er den største gruppen i antall kommuner og dette er positivt i å kunne bruke snittet i gruppen som et måleparameter. Med mange kommuner i gruppen vil det være en større normalfordeling og færre statistiske avvikere. Våler kommune er ikke spesiell – Våler kommune er en av 66 kommuner i kommunegruppe 2 og på tross av enkelte ulikheter blant kommuner i kommunegruppen er det mange andre kommuner som har samme utfordringer som Våler.

Rådmannen har i 2017 og 2018 jobbet med grunnskolen og Våler kommune vil i 2019 være på samme nivå som snittet i kommunegruppen. Planen er at 2019 skal benyttes til å grundig gå igjennom samtlige tjenesteområder for å se hva som er kostnadsdrivere slik at Våler kommune kan begynne å bevege seg mot snittet i kommunegruppe 2 i 2020. I 2020 skal kommunen spare 7 MNOK sammenliknet med 2018. Rådmannen har allerede startet en prosess med kommunehelse, og vil fortsette med administrasjonen i vinter. Det som er viktig i denne prosessen er at politikerne er innforstått med at kommunens utgifter skal ned, og støtter en slik utvikling. Målet er at utgiftene skal ned, men samtidig skal lovpålagte tjenester leveres fullgodt, men enkelte tjenester må Våler kommune belage seg på å slutte å levere. Prioriteringen av hvilke tjenester som ikke er nødvendige for kommunen vil bli krevende og det vil være smertefullt for både ansatte og politikere å måtte kutte.

Ved å sette et slikt mål med utgiftsreduksjon vil virksomhetslederne og virksomhetens ansatte ha et klart målbilde å jobbe mot, og kan sette inn tiltak deretter.

3.4.2 Haslemoen

Haslemoen ble kjøpt av kommunen da Forsvaret avviklet sin drift der i starten på 2000-tallet. Det har blitt drevet tømmerdrift der de seneste årene for klargjøring til oppdyrking – et oppdyringsprosjekt som er et av Norges største i moderne tid. Nåværende vedtak fra kommunestyret er at halvparten av skogteigene på Haslemoen skal selges til andre aktører, og den andre halvparten skal dyrkes opp for kommunens regning og leies ut til lokale jordbrukere. Rådmannen har gjort beregninger som viser at utleie av jordbruksjord ikke nødvendigvis er lønnsomt for kommunene og at det kan være mer formålstjenlig å selge all jord, og bruke inntektene på annen mer lønnsom investering.

3.1.1 Eiendomsskatt

Kommunen vedtok i 2017 å øke eiendomsskatten fra 3% til 4% og å omtaksere eiendommene i Våler. Det er 10 år siden forrige taksering og det er hensiktsmessig å få et korrekt mulig skattegrunnlag for å oppnå rettferdig skattlegging. Eiendomsskatt er blant mange ansett som en lite populær skatt, og enkelte argumenterer for at hjemmet ikke skal være et skatteobjekt. Dette er lite nyansert og eiendomsskatt er en viktig måte for staten å oppnå inntektsutjevning og finansiere

velferdsstaten. For Våler kommune vil eiendomsskatten være med å finansiere tjenester for Våler kommunes innbyggere og går direkte tilbake til innbyggerne som har skattet i motsetning til mange andre skatter som staten pålegger den enkelte skatteyder. Eiendomsskatten vil i budsjettperioden finansiere asfaltering av veier, sengeplasser på omsorgssenteret, lærere i skolen, bøker i biblioteket og andre samfunnsnyttige tiltak.

3.1.2 Storskjæret

Det ble i vår 2018 vedtatt at enkelte boliger på Storskjæret skulle pusses opp og selges for å prøve å øke antall attraktive boliger på eiendomsmarkedet. Tiltaket i seg selv er planlagt at skal finansiere seg selv gjennom økte eiendomspriser. Det er knyttet stor usikkerhet til dette prosjektet, da det på nåværende tidspunkt ikke er blitt solgt en av boligene. Per November ligger den første boligen ute til salgs med en prisantydning tilsvarende det prosjektet estimerte. Våler kommune har fått positiv tilbakemelding fra innbyggere om at prosjektet er bra for nærmiljøet, men Våler kommune er avhengig av at inntektene forsvarer utgiftene og det er ikke sikkert at dette prosjektet kan videreføres i budsjettperioden.

3.1.3 Skogen

Våler kommune er en rik kommune – Kommunen har store verdier i skog, men for at disse verdiene skal realiseres må skogen forvaltes på en god måte. Dette er en krevende oppgave og kommunens skogforvalter har gjort dette på en svært god måte over mange år. Våler kommune har gjort beregninger som viser at skogen er verdsatt til i underkant av 200 millioner kroner. Dette er mye penger, og for å kunne forsvare en slik investering må skogen gi årlig store inntekter til kommunen. Dette jobber kommunen for å vurdere, og det er ikke sikkert at skogen gir den avkastningen som er nødvendig for å kunne videreføre eierforholdet slik det er organisert i dag – skogen må ikke kun gi en god avkastning sammenliknet med andre skogeiendommer eller penger i baken – den må gi den beste avkastningen som Våler kommune kan få.

3.1.4 Skole- og aktivitetshus

Skole og aktivitetshus blir ikke omtalt mye i dette dokumentet til tross for investerings størrelse som er på totalt 257 millioner kroner. Det er gjort mye arbeid i forbindelse med oppstart av prosjektet, men det er fortsatt ikke avgjort hva som skal bygges eller hvor stort det skal bygges. Det er store usikkerheter i prosjekter av en slik størrelse, og Våler kommune må være veldig sikker på at kvaliteten som kommunen skal ha blir levert og til avtalt pris. Derfor vil det bli en egen sak på skole- og aktivitetshus på nyåret når nye beregninger er blitt gjort og kommunen kan ta en mest mulig sikker avgjørelse – derfor ligger skole- og aktivitetshus i investeringsplanen som opprinnelig vedtatt i forrige budsjettperiode.

3.1.5 Investeringer

Våler kommunes økonomi er presset slik at det kun er helt nødvendige investeringer som må gjennomføres. Selv om det er en presset situasjon hvor kommunene skal kutte 21 millioner kroner de neste 4 årene er det viktig å kunne utvikle kommunen samtidig som nødvendige prioriteringer blir gjort – derfor vil enkelte utviklingstiltak også blir gjennomført – disse beløper seg til 13 millioner kroner i 2019- Skole- og aktivitetshus kommer i tillegg. Selv om Våler kommune går inn i en økonomiperiode hvor det er stort fokus på å effektivisere og redusere utgiftene må Våler kommune utvikles for at lokalsamfunnet skal anses som attraktivt – en må kunne ha to tanker i hodet samtidig og selv om det reduseres i rammene til virksomhetene viser investeringsplanen at det er fortsatt er utvikling av stedet.

3.1.6 Kirken

Rådmannens forslag innebærer at tidligere års overforbruk slettes, og fellesrådets tildeling reduseres med 360 000,- Dette fører til et mindre press på fellesrådets budsjett i år og i økonomiplanperioden. Fellesrådet har ønsket å gjennomføre investeringer på 1,5 MNOK, men Rådmannen ønsker å ytre en bekymring for hvordan ytterligere investeringer vil påvirke Fellesrådets fremtidige økonomiske situasjon.

3.1.7 Bredbånd

Våler kommune beslutter å bygge ut bredbåndsdekningen i kommunen med totalt 8 millioner kroner i perioden 2018 – 2021. Dette fordi nettdækning er en forutsetning for innbyggere og næring og en viktig brikke i å jevne ut forskjeller mellom folk og unngå et classeskille. Internett er viktig og med denne utbyggingen vil det nærme seg 100% nettdækning i kommunene. Siden utbyggingen er et spleiselag mellom kommunen og nett-leverandør må utbyggingen finansieres ved bruk av fond. Dette er eneste fondsbruken som kommunen planlegger i 2019.

4. Kommunens virksomheter og tjenesteproduksjon

315 Rådmann og stabsavdelinger

	Regnsk	JBud	Bud	Økonomiplan		
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Konsekvensjustert budsjett	19 767 198	20 223 000	19 292 307	19 292 307	19 292 307	19 292 307
20 - IT redaktør			145 992	145 992	145 992	145 992
Bredbåndssatsing			0	2 825 000	2 825 000	0
Endring samarbeid Næring			-500 000	-800 000	-800 000	-800 000
Interneffektivisering			-98 000	-98 000	-98 000	-98 000
Kommuneplan			398 160	0	0	0
Kontorlæring			132 720	88 480	0	0
Sårbarhetsreduksjon			380 240	97 240	-152 760	-402 760
Under KG2			0	-1 085 600	-2 171 200	-3 256 800
Sum tiltak			459 112	1 173 112	-250 968	-4 411 568
Budsjettramme			19 751 419	20 465 419	19 041 339	14 880 739
			2019	2020	2021	2022
<u>Mål for tjenestene</u>						
<i>Øke effektiviteten</i>						
- alle lønns slipper skal ut på e-post/mobil fra 01.01.18						
- ta i bruk ressursstyring for alle ansatte						
- ta i bruk simuleringsrapport (budsjett/regnskap)						
- «svar-ut»-tjensten – og ikke blankett men std-ark			70-100%			
- faktura			70 %	70 %	85 %	
- økt andel efaktura inn og ut fra kommunen (red. av papir)			10 %			
- øke andel avtalegiro						
- utnytte systemene optimalt						
- førstelinjetjeneste for næringsarbeidet						
- fortsette næringsarbeidet mot eksterne aktører i regionen						
<u>Mål for brukertilfredshet</u>						
De tjenestene vi gir skal lette arbeidet til de som jobber ute						
Oppdatere rutinebeskrivelser og Risk Manager						
Innbyggerfokus						
<u>Mål for medarbeidertilfredshet</u>						
10 faktor medarb.undersøkelse gjennomføres annenhvert år			4,5	4,5	4,5	4,5

320 1 -10 skole

	Regnsk 2017	JBud 2018	Bud 2019	Økonomiplan		
				2020	2021	2022
Netto driftsutgifter (ramme)	38 319 965	36 109 000	35 005 058	35 005 058	35 005 058	35 005 058
Tiltak innarbeidet i budsjettet						
Kostnadskutt 1 - 10 skole			-2 004 072	-2 004 072	-2 004 072	-2 004 072
Sårbarhetsreduksjon øk.kontor			-60 000	0	0	0
Selvinansiert SFO under KG2			-750 000	-1 500 000	-1 500 000	-1 500 000
			0	-1 000 000	-2 000 000	-3 000 000
Sum tiltak			-2 814 072	-4 504 072	-5 504 072	-6 504 072
Budsjettramme			32 190 986	30 500 986	29 500 986	28 500 986
			2019	2020	2021	2022
<u>Mål for tjenestene</u>						
Grunnskolepoeng			40,5	40,5	40,5	40,5
Nasjonale prøver, 5.trinn: Andel elever på nivå 2 og 3			80 %	80 %	80 %	80 %
Nasjonale prøver, 8.trinn: Andel elever på nivå 3, 4 og 5			80 %	80 %	80 %	80 %
Spesialundervisning: Andel elever skal ikke være mer enn			8 %	8 %	8 %	8 %
<u>Mål for brukertilfredshet</u>						
Læringsmiljø: Elever som blir mobbet, lavere enn			1	1	1	1
<u>Mål for medarbeidertilfredshet</u>						
10-faktor – Mestringsklima			4,2	4,2	4,2	4,2

325 Nordhagen barnehage

	Regnsk 2017	JBud 2018	Bud 2019	Økonomiplan		
				2020	2021	2022
Netto driftsutgifter (ramme)	4 659 416	4 947 000	5 853 338	5 853 338	5 853 338	5 853 338
<u>Interneffektivisering (0,5%)</u>			-23 000	-23 000	-23 000	-23 000
Kutt bhg			-250 000	-250 000	-250 000	-250 000
Sårbarhetsreduksjon øk. Kontor			-8 000	0	0	0
under KG2			0	-174 800	-349 600	-524 400
Sum tiltak			-281 000	-447 800	-622 600	-797 400
Budsjettramme			5 572 338	5 405 538	5 230 738	5 055 938
			2019	2020	2021	2022
<u>Mål for tjenestene</u>						
Bemanning: oppholdstid pr årsverk			10 450	10 450	10 450	10 450
Fagutdanning: andel øvrige ansatte med pedagogisk utd.			50 %	50 %	50 %	50 %
<u>Mål for brukertilfredshet</u>						
Respektfull behandling			5,5	5,5	5,5	5,5
Brukermedvirkning			5	5	5	5
Sosial utvikling			5,3	5,3	5,3	5,3
<u>Mål for medarbeidertilfredshet</u>						
Mestingstro			4,5	4,5	4,5	4,5
Relevant kompetanseutvikling			4,1	4,1	4,1	4,1

330 Vålbyen barnehage

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Netto driftsutgifter (ramme)	5 193 219	5 743 000	5 090 035	5 090 035	5 090 035	5 090 035
Interneffektivisering (0,5%)			-26 000	-26 000	-26 000	-26 000
Kutt bhg			-250 000	-250 000	-250 000	-250 000
Sårbarhetsredusksjon øk. Kontor under KG2			-9 000	0	0	0
			0	-174 800	-349 600	-524 400
Sum tiltak			-285 000	-450 800	-625 600	-800 400
Budsjettramme			4 805 035	4 639 235	4 464 435	4 289 635
			2019	2020	2021	2022
<u>Mål for tjenestene</u>						
Bemanning: oppholdstid pr årsverk			10 450	10 450	10 450	10 450
Fagutdanning: andel øvrige ansatte med pedagogisk utdanning			50 %	50 %	50 %	50 %
<u>Mål for brukertilfredshet</u>						
Respektfull behandling			5,5	5,5	5,5	5,5
Brukermedvirkning			5	5	5	5
Sosial utvikling			5,3	5,3	5,3	5,3
<u>Mål for medarbeidertilfredshet</u>						
Mestingstro			4,5	4,5	4,5	4,5
Relevant kompetanseutvikling			4,1	4,1	4,1	4,1

335 Kultur

	Regnsk	JBud	Bud	Økonomiplan		
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Netto driftsutgifter (ramme)	4 291 180	4 572 000	4 642 880	4 642 880	4 642 880	4 642 880
Daglig leder			398 160	398 160	398 160	398 160
Friskole og kulturmidler frivillighet			100 000	100 000	100 000	100 000
Sårbarhetsreduksjon øk.kontor			-21 000	-21 000	-21 000	-21 000
interneffektivisering			-7 000	0	0	0
Sum tiltak			470 160	477 160	477 160	477 160
Budsjettramme			5 113 040	5 120 040	5 120 040	5 120 040
			2019	2020	2021	2022
<u>Mål for tjenestene</u>						
God økonomistyring – avvik i %			0	0	0	0
Sykefravær i %			5	5	5	5
Tilrettelegge for frivilligheten hver virksomhet har gjennomført minst et tiltak der virksomheten samskaper med en eller flere innbyggere, næringsliv, lag og foreninger om å løse felles utfordringer – i %			100	100	100	100
Antall arrangementer totalt (alle ansvarsområder)			50	50	50	50
Antall deltakere Ungdommens kulturmønstring			40	40	40	40
Antall deltakere feriekubb			80	80	80	80
<u>Mål for brukertilfredshet</u>						
Vi har ikke gjennomført brukerundersøkelser tidligere. Vurderes gjennomført i 2018 for bibliotek og kulturskole						
Bibliotek			4,5	4,5	4,5	4,5
Kulturskole			4,5	4,5	4,5	4,5
<u>Mål for medarbeidertilfredshet</u>						
Snitt for kultur			4,5	4,5	4,5	4,5

340 Plan, skog, landbruk og næring

	Regnsk 2017	JBud 2018	Bud 2019	Økonomiplan		
				2020	2021	2022
Netto driftsutgifter (ramme)	759 233	482 000	399 886	399 886	399 886	399 886
interneffektivisering 0,5% sårbarhetsreduskjon øk. Kontor			-3 700	-3 700	-3 700	-3 700
			-1 000			
Sum tiltak			-4700	-3700	-3700	-3700
Budsjettramme			395 186	396 186	396 186	396 186
			2019	2020	2021	2022
<u>Mål for tjenestene</u>						
Vanskelig å tallfeste mål på aktiviteten ved landbrukskontoret. Følge opp landbrukskontoret måldokument med fokusområder:						
Kunden/brukeren						
Kompetanse						
Kvalitet						
Kroner (få mest mulig ut av tildelte midler)						
Det er utformet egne mål og tiltak til hvert fokusområde.						
<u>Mål for brukertilfredshet</u>						
Brakerundersøkelse gjennomføres hvert annet år. Følge opp forslag til forbedringer og tiltak som framkommer i undersøkelsen.						
Overholde søknadsfrister						
Overholde frist for behandling av saker 3 uker						
<u>Mål for medarbeidertilfredshet</u>						
Aktivt bruk av resultatene fra medarbeiderundersøkelsen						
Oppgavemotivasjon, mestringstro, selvstendighet, bruk av kompetanse, mestringsorientert ledelse, rolleklarhet, relevant kompetanseutvikling, fleksibilitetsvilje, mestringsklima, nytteorientert motivasjon						
Følge opp resultatene fra 2016. Mål om å bedre disse. (jamfør resultat og gjennomgang i 2016)						

345 Kommuneskog

	Regnsk 2017	JBud 2018	Bud 2019	Økonomiplan		
				2020	2021	2022
Netto driftsutgifter (ramme)	-9 848 755	-8 897 000	-9 648 671	-9 648 671	-9 648 671	-9 648 671
Inntekt leie av jord			0	0	1 200 000	1 200 000
interneffektivisering 0,5%			-49 000	-49 000	-49 000	-49 000
økt avvirkning sårbarhetsreduskjon øk. Kontor			-15 000	0	0	0
			-900 000	-900 000	0	0
Sum tiltak			-964 000	-949 000	1 151 000	1 151 000
Budsjetramme			-10 612 671	-10 597 671	-8 497 671	-8 497 671
			2019	2020	2021	2022
<u>Mål for tjenestene</u>						
<u>Mål for brukertilfredshet</u>						
<u>Mål for medarbeidertilfredshet</u>						

350 Teknisk

	Regnsk 2017	JBud 2018	Bud 2019	Økonomiplan		
				2020	2021	2022
Netto driftsutgifter (ramme)	19 030 817	18 267 000	18 360 769	18 360 769	18 360 769	18 360 769
Drift nytt svømmebasseng			0	0	716 300	1 301 936
drift nytt aktivitetshus			0	0	994 516	2 027 532
Drift ny skole			0	0	1 421 911	2 845 150
Nedleggelse av skoler			0	0	-1 355 672	-2 711 344
Sammenslåing av skoler			-373 000	0	0	0
Øke husleien kommunale boliger			0	100 000	200 000	200 000
interneffektivisering			-95 000	-95 000	-95 000	-95 000
leieinntekter nordhagen skole			-300 000	0	0	0
sårbarhetsreduksjon øk.-kontoret			-79 000	-50 000	-100 000	-200 000
Sum tiltak			-847 000	-45 000	1 782 055	3 368 274
Budsjettramme			17 513 769	18 315 769	20 142 824	21 729 043
			2019	2020	2021	2022
<u>Mål for tjenestene</u>						
Redusere (selge & rive) i henhold til strategiplan (kommunestyremøtedes. 2017) – Antall formålsbygg og boliger. Mål settes når strategiplan er besluttet						
Alle formålsbygg registrert med tilstand i Famac			95 %	99 %	99 %	99 %
Drift/vedlikehold/avvik og aktiviteter på bygg reg. i Famac			85 %	90 %	99 %	99 %
<u>Mål for brukertilfredshet</u>						
VA – Vannkvalitet på kommunale vannverk			100 %	100 %	100 %	100 %
Vei – klager besvart innen 5 dager			100 %	100 %	100 %	100 %
Byggesak – alle saker behandlet innenfor frist			100 %	100 %	100 %	100 %
Delingssaker – alle saker behandlet innenfor frist			100 %	100 %	100 %	100 %
<u>Mål for medarbeidertilfredshet</u>						
1. Oppgavemotivasjon			4,2	4,3	4,3	4,4
2. Selvstendighet (beholde			4,5	4,5	4,5	4,5
5. Mestringsorientert ledelse			3,8	3,9	4	4,1
7. Relatert kompetanseutvikling			3,6	3,8	3,9	4

351 Vann, avløp og renovasjon

	Regnsk 2017	JBud 2018	Bud 2019	Økonomiplan		
				2020	2021	2022
Netto driftsutgifter (ramme)	-1 019 923	-1 683 000	-1 508 681	-1 508 681	-1 508 681	-1 508 681
Tiltak innarbeidet i budsjettet						
Sum tiltak			0	0	0	0
Budsjettramme			-1 508 681	-1 508 681	-1 508 681	-1 508 681
			2019	2020	2021	2022
Mål for tjenestene						
Mål for brukertilfredshet						
Mål for medarbeidertilfredshet						

360 Helse

	Regnsk 2017	JBud 2018	Bud 2019	Økonomiplan		
				2020	2021	2022
Netto driftsutgifter (ramme)	14 550 286	16 858 000	20 883 862	20 883 862	20 883 862	20 883 862
Interneffektivisering			-72 000	-72 000	-72 000	-72 000
0,5% sårbarhetsreduksjon øk.			-27 000	0	0	0
Kontoret redusert i tjenester			-851 050	0	0	0
reforhandle avtale om legevakt og IKAD			-250 000	0	0	0
under KG2			0	-1 893 973	-3 787 947	-5 681 920
Sum tiltak			-1 200 050	-1 965 973	-3 859 947	-5 753 920
Budsjettramme			19 683 812	18 917 889	17 023 915	15 129 942
			2019	2020	2021	2022
<u>Mål for tjenestene</u>						
Kunnskapsbasert satsing på forebyggende tiltak og tverrfaglig samarbeide i alle tjenester (snitt land/Kostra 2016: 3,4).						
Ulike satsinger: folkehelseiltak, tidlig inn, psykisk helse, boligsosialt arbeid, overvekt, hab/rehabilitering, foreldreveiledning, fysisk aktivitet, lavterskeltilbud m.m.			3,6	3,7	3,8	3,8
Kartlegging av nå-situasjon og vurdering av tiltak for å redusere medisinforeskriving (snitt land/Kostra 2016: 1)			1,5	1,6	1,6	1,7
Årlig medisingjennomgang alle tjenester			utført	utført	utført	utført
Tilgjengelighet og kvalitet gjennom digitale verktøy						
Øke antall brukere med individuell plan (2016: 30stk)			35	40	43	45
Rekruttere, utvikle og dele kompetanse i alle tjenester						
<u>Mål for brukertilfredshet</u>						
Psykisk helse og rustjeneste – resultat 2016: 3,7			4		4,1	
<u>Mål for medarbeidertilfredshet</u>						
Resultat 2016: 4,4 av 5			4,6	4,7	4,7	4,7

362 TIFU

	Regnsk 2017	JBud 2018	Bud 2019	Økonomiplan		
				2020	2021	2022
Netto driftsutgifter (ramme)	20 050 434	32 022 254	26 569 559	26 569 559	26 569 559	26 569 559
Tiltak innarbeidet i budsjettet						
Interneffektivisering 0,5%			-100 000	-100 000	-100 000	-100 000
sårbarhetsredusjon øk. Kontoret			-56 000			
redusjon i kjøp av eksterne tjenester						
Velferdsteknologi redusere bemanning						
Sum tiltak			-156 000	-100 000	-100 000	-100 000
Budsjettramme			26 413 559	26 469 559	26 469 559	26 469 559
			2019	2020	2021	2022
<u>Mål for tjenestene</u>						
Antall brukere gjennomgått ernæringsstatus			100 %			
Antall personer på venteliste for institusjonsplass/heldøgns omsorgsplass			0-5			
Andel brukere gjennomført årlig legemiddelhåndtering			100 %			
Andel klagesaker omgjort av Fylkesmannen			0-2			
<u>Mål for brukertilfredshet</u>						
Snitt for alle 4 avdelingene			4,3			
<u>Mål for medarbeidertilfredshet</u>						
Planlegger gjennomføring i 2018. Ikke hatt tidligere						

365 Pleie og omsorg

	Regnsk 2017	JBud 2018	Bud 2019	Økonomiplan		
				2020	2021	2022
Netto driftsutgifter (ramme)	47 994 907	50 251 000	50 009 607	50 009 607	50 009 607	50 009 607
<u>Tiltak innarbeidet i budsjettet</u>						
Økte sykepleier ledelsesressurser			533 534	538 843	544 152	544 152
Bruk av fond – hverdagsrehabilitering			-550 000	-550 000	-550 000	-550 000
Bruk av tilskuddsmidler			-100 000	-100 000	0	0
interneffektivisering 0,5%			-239 000	-239 000	-239 000	-239 000
sårbarhetsreduksjon øk. Kontoret			-85 000	0	0	0
Sum tiltak			-440 466	-350 157	-244 848	-244 848
Budsjetttramme			49 569 141	49 659 450	49 764 759	49 764 759
			2019	2020	2021	2022
<u>Mål for tjenestene</u>						
Gjennomføre legemiddelgjennomgang på alle innlagte pasienter ved Våler Omsorgssenter			x	x	x	x
Gjennomføre ernæringskartlegging (av flest mulig) brukere i Hjemmetjenesten og institusjon			x	x	x	x
Vedtatte retningslinjer for tjenesten som går på livskvalitet, respekt, brukermedvirkning, trygghet og omsorg			x	x	x	x
<u>Mål for brukertilfredshet</u>						
Score opp mot x (høyt) på bruker og pårørende undersøkelser (2018 – uvisst tallscore på undersøkelsen)						
<u>Mål for medarbeidertilfredshet</u>						

370 NAV

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Netto driftsutgifter (ramme)	19 116 326	21 807 000	20 831 211	20 831 211	20 831 211	20 831 211
<u>Tiltak innarbeidet i budsjettet</u>						
kutt økonomisk sosialhjelp			-155 000	145 000	145 000	145 000
tiltak sysselsetting			-398 160	-530 880	-530 880	-530 880
kutt i kvalifiseringsprogrammet			0	300 000	300 000	300 000
kutt i økonomisk sosialhjelp interner effektivisering 0,5% under KG 2			0	100 000	100 000	100 000
			-96 000	-96 000	-96 000	-96 000
			0	-2 650 827	-5 301 653	-7 952 480
Sum tiltak			-649 160	-2 732 707	-5 383 533	-8 034 360
Budsjettramme			20 182 051	18 098 504	15 447 678	12 796 851
			2019	2020	2021	2022
<u>Mål for tjenestene</u>						
Gjennomsnittlig stønads tid for mottaker av sosialhjelp under 25			3,9	3,9	3,8	3,8
Gjennomsnittlig stønads tid for mottakere av sosialhjelp over 25			4,2	4,2	4,1	4,1
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid på økonomisk sosialhjelp			14 d	14 d	14 d	14 d
<u>Mål for brukertilfredshet</u>						
<u>Statelig undersøkelse</u>						
Jeg blir møtt med respekt på NAV-kontoret			5,1	5,2	5,2	5,2
Jeg er trygg på at mine rettigheter blir ivaretatt på NAV-kontoret			5	5	5	5
Veiledning fra NAV-kontoret			5	5	5	5
<u>Mål for medarbeidertilfredshet</u>						
10-faktor snitt			4,5	4,5	4,5	4,5

5. Risikovurdering

Risikofaktor	Vurdering og kommentar
Rente	Sentralbanken satte opp styringsrenten for første gang på 7 år. Norsk økonomi går bra og det er forventet at renten skal ytterligere opp de neste 2 årene før den flater ut. Dette vil påvirke Våler kommunes rentekostnader ved store låneopptak.
Utleie sykehjemsplasser VOS	VOS forsøker å fortsatt leie ut ledig kapasitet til andre kommuner, men dette blir mer krevende enn tidligere fordi kommunene forsøker å dekke behovene selv, samt at VOS opplever redusert ledig kapasitet selv.
Tømmerpriser	Tømmerprisene er svært høye og er fortsatt på vei opp. Det er usikkerhet rundt hvorvidt disse skal fortsette opp eller skal ned. Tømmerprisene påvirker kommunens inntekter da det er årlig et stor kvantum tømmer som selges årlig. Reduserte tømmerpriser vil ikke påvirke kostnadene ved å utvirke tømmeret
Befolkningstilpasning	Våler kommune har de seneste 60 årene opplevd en gradvis negativ befolkningsvekst og en aldrende befolkning. Det er viktig at samtlige virksomheter planlegger med endringer i sin organisering som tar høyde for de demografiske endringene slik at kommunens overføringer kommer innbyggerne til gode på en best mulig måte.
Statsbudsjettet	Statsbudsjettet blir offentligjort 8. oktober og kan påvirke kommunens økonomi. Blant annet vil det kunne bli lagt frem et krav om maksimum eiendomsskatt på 5 % – selv om dette ikke påvirker Våler kan det være et signal om at eiendomsskatten skal ned i fremtiden